

WSPOMNIENIA POŚMIERTNE



Prof. dr med. Zbigniew Kowalski (1922–2001)

W dniu 7 grudnia 2001 r. na cmentarzu w Aleksandrowie Łódzkim grono najwierniejszych przyjaciół, obecnych i dawnych pracowników Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, członków Zespołu Redakcyjnego „Medycyny Pracy” towarzyszyło Mu w ostatniej drodze, wspominając Jego pełną oddania pracę dla dobra Instytutu i czasopisma „Medycyna Pracy”. Był jednym z najaktywniejszych pracowników, fachowo przygotowanym i zorientowanym w mechanizmach życia i pracy Instytutu. Swoją indywidualnością, pracowitością i dużą erudycją w istotny sposób przyczynił się do jego rozwoju. Był wspaniałym człowiekiem, nauczycielem, wzorem do naśladowania i niestrudzonym inicjatorem wielu działań.

Z głębokim żalem żegnają Go również członkowie Zespołu Redakcyjnego „Medycyny Pracy”. Odszedł od nas wieloletni Sekretarz Redakcji i Redaktor Naczelny oraz Przewodniczący Komitetu Redakcyjnego. Do dziś trudno wielu z nas pojąć, kiedy Profesor miał czas, aby tak dokładnie przeczytać wcale niemałą tekę redakcyjną, zgłosić uwagi i sugestie poprawek. Umożliwiała mu to zarówno niezwykła pracowitość, jak i wszechstronna erudycja. Wielkość umysłu i ducha nie burzyła przy tym ogromnej osobistej skromności Profesora: w stosunku do autorów prac, nieraz broniących swoich zawitych sformułowań, używał argumentu: „musisz, mój drogi, tak napisać, aby i lekarz spod Piotrkowa mógł zrozumieć”.

Profesor Zbigniew Kowalski urodził się 21 września 1922 r. w Łodzi. W czasie okupacji wraz z rodzicami został wysiedlony z Łodzi do Generalnej Guberni. W okresie okupacji mieszkał we wsi Podolin. W 1942 r. za powrót do Łodzi i niezgłoszenie się do służby budowlanej został przez okupanta osadzony na 6 miesięcy w obozie karnym na Radogoszczu w Łodzi, a następnie w więzieniu w Łęczycy. Po zakończeniu działań wojennych powrócił do Łodzi, podjął na-

ukę uzyskując w 1946 r. świadectwo dojrzałości. W listopadzie 1946 r. rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Łódzkiego. Dyplom lekarza uzyskał 11 czerwca 1952 r. W okresie studiów udzielał się społecznie, pełniąc przez trzy lata funkcję wiceprezesa koła medyków. Będąc na czwartym roku studiów lekarskich rozpoczął pracę w Poliklinice Chorób Zawodowych AM w Łodzi, a następnie w Dziale Higieny Pracy Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie z siedzibą w Łodzi. W 1952 r. otrzymał aspiranturę krajową Ministerstwa Zdrowia, która w wyniku śmierci promotora prof. E. Palucha została zakończona dopiero w grudniu 1960 r. obroną pracy doktorskiej pt. „Rozwój krzemicy płuc u białych szczurów pod wpływem wielokrotnego dotchawczego podawania zawiesiny pyłu kwarcowego”. W trakcie trwania aspirantury uczestniczył w szkoleniach z zakresu higieny ogólnej, a przede wszystkim z higieny pracy. W 1968 r. uzyskał II° specjalizacji z higieny pracy.

W 1956 r. rozpoczął pracę w Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi. Zainteresowania Profesora skierowały się na problematykę dotyczącą oceny narażenia zawodowego pracowników na działania substancji chemicznych i na metody oceny ekspozycji. W tych też kierunkach odbywał szkolenia zagraniczne oraz uzyskał w 1986 r. II° specjalizacji z toksykologii.

Prof. Zbigniew Kowalski należał do kilku osób, które zasługują na nazwanie ich prekursorami toksykologii doświadczalnej w naszym kraju. Pod Jego kierownictwem rozwijała się, najpierw pracownia, potem zakład Toksykologii Przemysłowej, z Jego udziałem następowało „wypączkowywanie” z tego zakładu następnych jednostek naukowych. Z toksykologią doświadczalną związana była większość publikacji naukowych, często mających charakter oryginalnych doniesień naukowych będących podsumowaniem wyników ekspery-

mentów badawczych. Wiele z tych prac miało bezpośrednie, ważne znaczenie dla ochrony zdrowia ludzi pracy: do historii należy już rozwiązanie tu, w Łodzi, u największego wówczas producenta krajowego, problemu narażenia zawodowego powstałego w wyniku toksycznego działania olejków eterycznych

Pracując w Instytucie zajmował kolejno następujące stanowiska: kierownik Pracowni Toksykologii Doświadczalnej, kierownik Zakładu Toksykologii Przemysłowej, kierownik Działu Dokumentacji i Informacji Naukowej, aż wreszcie od 1 stycznia 1978 r. zastępcy dyrektora ds. działalności podstawowej. Na tym stanowisku pracował nieprzerwanie do czasu przejścia na emeryturę w 1990 r. W 1989 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej powołał Go na stanowisko profesora kontraktowego.

W życiu prof. Zbigniewa Kowalskiego zawsze było miejsce na działalność służącą ludziom. Od czasów studiów i Jego zaangażowania w kole medyków, potem działalności w Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej po członkostwo i funkcje partyjne. Można stwierdzić, że kontynuował w ten sposób tradycje rodzinne, po Ojcu profesora, przedwojennym działaczu PPS. Wiele osób, znających osobiście prof. Zbigniewa Kowalskiego z tej Jego działalności zgodnie podkreśla, jak bardzo był wierny Swoim zasadom i niepodatny na wahania koniunktury politycznej. Pewnie stąd wiadomo, że można było się do Niego zwrócić o pomoc w każdej ludzkiej, kłopotliwej sprawie. Tworzyli w tym zakresie świetnie uzupełniający się duet ze Ś.P. ówczesnym dyrektorem Instytutu, prof. Januszem Indulskim, rozstrzygając znaczące problemy przy anegdotycznych już dziś wieczornych partiach szachów.

Prof. Zbigniew Kowalski był członkiem Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy, Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego, Polskiego Towarzystwa Higienicznego oraz członkiem Stałej Komisji i Międzynarodowego Towarzystwa Medycyny Pracy. W latach 1988-1989 był zastępcą Redaktora Naczelnego czasopisma „Polish Journal of Occupational Medicine” (obecnie: International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health) a w latach 1990-1998, współredaktorem. Odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem Zasługi, a za całokształt pracy zawodowej i społecznej medalem „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”.

Będąc na emeryturze był nadal związany z Instytutem pracując w niepełnym wymiarze czasu, początkowo jako kierownik Zakładu Higieny, a potem w Studium Podyplomowym Szkoły Zdrowia Publicznego. Jego stan zdrowia nie pozwolił już na dalszą pracę, dlatego w 1997 r. zrezygnował z czynnej pracy zawodowej. Był jednak nadal związany z Instytutem, a właściwie z redakcją „Medycyny Pracy”.

Swoją pracę w redakcji rozpoczął w 1955 r. jako Sekretarz Redakcji, później Redaktor Naczelny, pełniąc tę funkcję do 1990 r. W latach 1991–1999 r. był Przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego. Zły stan zdrowia zmusił Go do rezygnacji z pełnienia funkcji Przewodniczącego. Prof. Zbigniew Kowalski był wspaniałym Redaktorem, dbającym o rozwój czasopisma, jego poziom merytoryczny i przydatność ówczesnym lekarzom medycyny przemysłowej (obecnie medycyny pracy). Jego wkład w redagowanie czasopisma jest niekwestionowany. Jego zasługą jest również to, że czasopismo umacniało swoją pozycję, stając się niezbędnym źródłem informacji również dla pracowników naukowych, zainteresowanych tym kierunkiem wiedzy.

Prof. Zbigniew Kowalski był autorem lub współautorem 90 publikacji naukowych, w tym prac oryginalnych, poglądowych, metodycznych, instruktażowych i informacyjnych oraz opracowań podręcznikowych. Jego prace drukowane były w czasopismach polskich i zagranicznych, również m. in. w „Medycynie Pracy”. Tematyka prac związana była przede wszystkim z toksykologią przemysłową i higieną pracy. Wśród opracowań podręcznikowych należy przypomnieć monografię „Analiza uciążliwości pracy”. Rozdział przygotowany przez prof. Z. Kowalskiego nt. higienicznej oceny środowiska pracy był w zasadzie skondensowanym skrótem higieny pracy. Była to pierwsza publikacja w kraju na ten temat. Dorobek publikacyjny świadczy o tym, jaką gruntowną znajomość szczegółowych zagadnień higieny pracy i toksykologii posiadał prof. Zbigniew Kowalski. Ale nie tylko – również publikował artykuły dotyczące roli i zadań medycyny pracy.

Straciliśmy człowieka szlachetnego, wielkiej dobroci i serca.
Cześć Jego pamięci

Zespół Redakcyjny